

EZECHIE
l strany Dolním čí-
ta/a bývaly tři : brá-
na/brána Zacharias
učenovské gedenia:
zaují Šápadníj črtí i
brány gegich tří : bu-
brána Zleskotová go-
dova gedenia:
let osmnácti tisíc let
město od obrazu jeho
říši podle tam
vídavého.

nápráv ro karmelit. v. 16. m. 47
čítání míscej pořádaj. Přelete
je to význam zc Božím jménem o
slupnici, ráděj, a ponekamplý. a
v. 1. k. 13) pořádání svá
ří, a galvánické rozmýšlenym ob-
řích postaráv. řáděj se z ale rota-
nou (v. 1. 2. 2. 2. 2. 2.) a k tomu
v. 1. Dale protot ří-
čední význam je míscej byt čírav-
y ro karmelit. v. 16. m. 47. 2.)
m. význa tří (v. 1. 2. 3.) a to pro vše
číravánna rozmýšlenym jde slupnici
dny v. 1. slupnici, kdy aby tu přinesla
číravánna ro karmelit. nebesit
v slupnici. Jemu v. řízenec v. 1.
číravá pak dle. i význam, ráděj, a rau-
dou ptečky význam. Důlej řízenec v. 1. ne-
náj řízenec. (V. 1. 2. 2. 2. 2. 2.) pteček
ho řízenec v. 1. řízenec míscej byt. je
co nekaz míscej řízenec

JAZYKOVÁ STRÁNKA BIBLE KRALICKÉ

Robert Dittmann

Bible kralická je nejdůležitějším překladem Bible do češtiny. Mluvme jen o Šestidilce: nejrozsáhlejší český humanistický překlad vůbec, vrchol české reformace a bratrské bibliistiky, dílo s vynikajícími jazykovými kvalitami, které byly oceněny jako nejkrásnější ukázka starší češtiny. Ale vznikla v paradoxních podmínkách: v perzekvované Jednotě bratrské, na utaveném místě, v tajné tiskárně, už nedlouho po svém vzniku byla za rekatolizace vymycována. Přestože je konfesně silně vyhraněným překladem, je její integrační síla obdivuhodná: jazykovou konstelaci držela pohromadě české jazykové území, sjednocovala i konfesní větve v českých zemích: z ní přebíral už v předbělohorské době Daniel Adam z Veleslavína a pro poslední utrakvistickou předbělohorskou Bibli jeho syna Samuela, vydanou roku 1613, se stala autoritou ještě větší. Z tohoto pramene se částečně napájel i jezuita připravený katolický překlad v 17. a na počátku 18. století i paulánská revize této *Bible svatováclavské* na počátku národního obrození. U nekatolíků spojovala širší oblast středoevropskou: na Slovensku žila v podobě takzvané bibličtiny až do druhé poloviny 20. století, v 17. století ovlivnila polský nadkonfesní evangelický překlad *Gdaňskou biblí*, v 18. století příprava jejích reedic zasáhla Halle a další města. *Bible kralická* stvrzila závaznou kodifikaci českého biblického stylu na další více než tři století a její grafický úzus tisku, zvaný bratrský pravopis, se stal vzorem v tiskařské produkci až do Dobrovského reformy na počátku 19. století. Ukazuje se, že *Bible kralická* také zvrátila trend *Melantrišek* psát obecná podstatná jména (*Město, Kámen apod.*) stejně jako v němčině velkými počátečními písmeny.

Bible kralická nebyla oficiální ani nejrozšířenější českou Biblií ve 2. polovině 16. a na počátku 17. století, tento primát patří Biblím melantriiské řady, vydaným v letech 1549–1613 v celkem šesti upravovaných verzích. Byly to *Melantrišky*, které reprezentovaly přímou kontinuitu se starší českou překladatelskou tradicí, které se v 16. století staly typickým českým překladem, přijatým například i do Hutterovy polygloty, překladem ovlivňujícím polskou *Bibli Leopoldy* nebo církevněslovanskou *Ostrožskou bibli*. To *Melantrišky* byly interkonfesně vyvážené, a proto i rekatolizační cenzuře stačilo začernit několik málo míst. Po Bílé hoře však *Melantriška* nebyla vydána ani jednou, kdežto přetisky *Bible kralické* nebo jejího Nového zákona vycházely v 18. století a v 19. století do roku 1865 v Žitavě, Halle, Loubně, Berlíně, Prešpurku, Praze, Kyseku, Pešti, Vídni, Lipsku či Vratislaví, tj. na území dnešních šesti států, a to nepočítáme amsterodamské vydání Komenského *Manualníku*. Jazyk *Melantrišek* nebyl nicméně ve stylové opozici k jazyku

EZECHIE
od říman pošle dnu žá-
dou a brány tři: brána
brána Jižní a brána
brána východní a
brána západní čtyři
brány gegich tři: tři
brány Západní a
nová brána:
oktadvacítáti tisíc lo-
st míst od dně řeky
čo s podzemím tam
předvídá.

of napred vo karátole 42. vo 46. vo 4
spečdávaní následk pokolení, kde bte
jimi to vzdávané. S Bohem jenom
tak skupinach, řádcích, a povo slámech,
v. 12. b. 13.) spečdávaní tím
i. sp., a galvánově mymýšleným et
vo dřích postaveném. Žárem se z ale rov
z. 12. v. 7. s. 28.) a t k tím
A Dale převod
rozdělení všechno je mělo byti člen
voz vo kape 42. v. 16. ve 45. a.)
jednou vštu tím (Czech 31.) a to pro
Svratčánsku rozloženém jako plán
velmi p. říspup byla, tak aby tu z říši
Abrahamem neprávoborez nebyl
k j. řešenímu. Tímto vo Škocem (z
Senni pro k. řečitky, pláni, a to
město p. řešitky, dřík, gesta a nich v
šestnácti řeči. (N. 1. v. 8. s. 20.) Pro
ho město ien byl měst byly - z
gest město vo nápij. Dnes
jsou dřík řečitky
město (Czech
31. 3

ZA KRALICKOU DO KRALIC ANEBO 400. VÝROČÍ BIBLE KRALICKÉ

Bible kralické, ale přesto se v některých ohledech lišil. V čem tedy spočívají jazykové kvality *Bible kralické*?

Překlad vyniká vědomou péčí o jazyk a jeho srozumitelnost, v čemž nazavazuje na staletou tradici biblického překladatelství na českém území. Excentrní překlady u nás měly za sebou obyčejně vynikajícího jazykovědce: staroslověnský překlad v 9. století geniálního filologa Konstantina Filozofa, první pokusy o překlad z hebrejštiny později evropsky proslulé pražské židovské učence (v opisech komentáře severofrancouzského talmudisty Josefa Kary, který zemřel asi ve dvacátých letech 12. století, máme dochovaný český souvětný překlad jednoho verše z první kapitoly knihy Jozue), první překlad celé Bible do staré češtiny v půli 14. věku takzvaného Dominikána, blíže neidentifikovanou vůdčí postavu jedné ze dvou překladatelských skupin, husitské hnutí zpřístupňující českou Bibli širším vrstvám má impuls v mistru Janu Husovi. Za kralickým překladem stojí „veliký a drahý klínot jednoty“ Jan Blahoslav, elitní učenec evropské úrovně a snad nejlepší znalec češtiny i českých biblických překladů před národním obrozením. Blahoslav se ovšem na překladu *Šestidílky* přímo nepodílel, nicméně před svou smrtí roku 1571 stihl dokončit dvě díla s neobyčejným významem pro kralický překlad: svou translaci Nového zákona, vydanou tiskem dvakrát, a v rukopisném podání zachovanou gramatiku. Jeho Nový zákon se ve verzi z roku 1568 stal přímým základem Nového zákona *Šestidílky*. Jeho gramatika pak učebnicí jazykových zásad pro překladatele.

Spojení autora gramatiky češtiny a překladatele biblického textu není u nás v 16. století výjimečné, naopak je vlastně pravidlem: autoři všech tří gramatik češtiny se vyznačovali živým zájmem o biblický překlad, první dvě přitom vznikly v přímé souvislosti s překládáním Nového zákona. A překlad této části Bible spojuje s další gramatikou češtiny o téměř než sto let po Bla-
hoslavovi i jezuitu J. Konstance. Jeho *Brus*, psaný pro *milovníky* češtiny (to si zapamatujme), zná jazyk *svatopísemský*, což je v podstatě kraličtina.

Za plody v Šestidílce stojí bratrský biskup ještě v jednom skrytém smyslu: přeorientováním jednoty na špičkové humanistické vzdělání a zejména švýcarskou reformaci. Jeho posílání mládenců na proslulé zahraniční univerzity umožnilo vyrůst biblistům a teologům a v domácí práci jim posléze byla nápomocna skvěle vybavená knihovna.

Podle Blahoslava má být biblický styl (dnešním termínem hagiolekt) exkluzivní, ne totožný s mluveným územ, jako by „*jej sobě toliko pohůnkové na pastvišti čtil*“ (gramatika, folio 120b), nýbrž má znít důstojně a vznešeně, tj. funkčně přiměřeně kontextu (folio 186b). Jistě se tu promítl i zkušenosť kazatele. Blahoslav určil – a jistě netušil, že na staletí dopředu – pro český biblický jazyk konzervativní polohu, na rozdíl třeba od Lutherova německého překladu nebo přístupu náměšťského Nového zákona z roku 1533. Typickým rysem jeho překladu Nového zákona se stal uměle oživený shodný přechodník minulý, jež klade na místě některých řeckých participií. Jako umělecky nadaný tvůrce – vzpomeňme i na jeho vztah k hudbě – kladl autor gramatiky velký důraz na estetickou stránku: píše o eufonii (opět upomínka na kazatelské zkušnosti), pevnost striktních mluvnických pravidel předchozí, náměšťské gramatiky narušuje esteticky a jinak odůvodňovanými výjimkami, celá druhá část gramatiky je věnována těm, kteří chtějí „*dobre, totiž vlastné, právě, a ozdobně česky mluviti i psáti*“ (folio 162a), aby „*řec*

česká ozdobná byla“ (folio 166b), jde tedy o stylistickou krásu spisovné češtiny, zejména biblické. Tak to ostatně reflektovali i současníci, když byl jimi nazván „*milovník a ochránce ryzosti materštiny*“. Ano: částmi své gramatiky cílil na toho, kdo „*český jazyk a ozdobu jeho, proprietatem, puritatem, et ornatum eius, miluje*“ (folio 167a). S tvorbou gramatického spisu pro milovníky isme se setkali už výš. Ke slůvkům *ylastnost* se ještě vrátíme.

Jeho estetické postoje, často velmi subjektivní, se promítly do Šestidílky jen částečně, například byla respektována Blahoslavova obliba podoby *hlemejžd'* (Lv 11,29 marg.11,30), ale jeho odsudek citoslovce *hle* a preference *aj* nebyly aplikovány úplně všude, pravidlo o porušování distribuce podob *jsem/sem* kvůli eufonii nebylo respektováno Kralickými zřejmě vůbec a bylo zastaveno pronikání středočeských hláskoslovních podob do bratrského biblického stylu, Blahoslavem chválených (pro Šestidílku byl v tom smyslu korigován i úzus jeho Nového zákona), byly sjednocovány podoby *slyšav/slyšev* ve prospěch *-e*, i když Blahoslav považoval za teologičtější a důstojnější podoby s *-a*, nebo byly postupně redukovány estetizující a zdůrazňující postfixy *-ž*, *-f*.

Vznešenosť jazyka neznamená nesrozumiteľnosť. Naopak, Blahoslav a po ném Kraličtí odmítali neologismy a dialektismy, častečne proto nebyl do Šestidílky pojat překlad žaltáře z pera bratrského biskupa Matěje Červenky. A Kraličtí v předmluvě k prvnímu dílu, a tím i celému šestidílnému projektu, píšou, že se o srozumitelnost snažili, seč mohli: „*Nejprv, text Český aby byl čistý, vlastní, srozumiteLNÝ, obyčejný, vážný, (jakož na svatá Písma přileží), vykladač bedlivě a věrně, pokudž možné bylo, a Bůh na ten čas darů svých jim udělit ráčil, o to se vši pilnosti se snažovali*“ (folio 3b). Témuž cíli slouží i překladatelské dodatky, tištěné petitem, bez nichž by se česká řeč zdála „*„neplná, neb nesrozumiteLNÁ“* (folio 3b), a poznámkový aparát, obsahující mimo jiné „*„slova některá hladší a světlejší... pro lepší ... vyrozumění“* (folio 4a). Petitem vysázeny jsou výjimečně i překvapivě dlouhé úseky, například v Ex 16,8 *Z toho poznáte že Hospodin vyvedl vás*. Pro srozumitelnost se užívají i viceslovnná opisná vyjádření, třeba v 1 Tm 6,6 „*taková mysl, kteráž na tom což má přestati umí*“ za αὐτάρκεια. Pro vznešenosť se připouští jako ozdobny i některé hebraismy (folio 70a) a cizí slova (folio 225b aj.), k ozdobnosti vede ostatně už samotné rádné dbání na *vlastnost (proprietas)* češtiny. Vzpořemeňme, že předsevzetím Kralických bylo překládat tak, aby byla čeština v něm vlastní, vždyť dlouhé úsilí předchozích generací přemostilo staletí v tom, aby knihy Písma do češtiny „*což by nejvlastněji být mohlo, přeloženy a vydány byly*“ (předmluva k 1. dílu Šestidílky, folio 2a).

Výsledky dvou decení observace mateřtiny, jak je zachycuje Blahoslavova gramatika, odhalují autora jako famózního pozorovatele stylové, sociální, regionální i časové diferenciace češtiny s velkým estetickým cítěním a pevným humanistickým zázemím. Na tyto aspekty jistě ne náhodou navázel kralický překlad v *Šestidilce*.

Hlavní význam tohoto překladu pro češtinu spočívá v nalezení vyvážené polohy exkluzivního hagiolectu mezi tradicí a novým překladem, mezi knižnějším a hovorovějším spisovným jazykem, pronikajícím zejména do poznámkového aparátu *Kraličky*, mezi hláskoslovním územem západní a východní poloviny českého jazykového území, mezi přesným překladem a uměleckým textem. Je to text pro své účely zdařile vyvážený geograficky,

**ZA KRALICKOU
DO KRALIC
ANEB 400. VÝROČÍ
BÍBLE KRALICKÉ**

EZECHIE
s (strany Poledník
a/abušív tří : brá-
na/ brána Záhadná;
ulonová gedim-
iny řápadlí čtyř i
brány gregich tří : bi-
brána Zleskova ga-
dova gedim;
čet ošmírácti tifýc lot
místa od onějšího če-
čospodní tam
výchová,

nepráv v čísle 42. ve 45. ve 47
číčidlo někdy počítají. Ještě přit-
ví se v čísle 47. že Božím jménem a
kupním lodičkou a poročným
číčidlem, t. j. 12. číčidlem má
škola, a když měly vymíleným obj-
ektům postavové, slíbené z 1. od roto-
manského (v Kor. 1. 1. 1. 2. 1. 2. 1.) a k tomu
číčidlu. Škola proč je
číčidlo, výkladové je někdo bylý etrus-
k. ve 47. číčidlo, ve 10. ve 45. a 3.
ve výkladu číčidlo je. Je to pro vý-
kazování nejčastěji užívaný
číčidlo p. číčidlo bylý, t. e. aby se prohlí-
dávaly všechny roční číčidla nebo čí-
čidla v jednom číčidlu. Tato v čísle 47. v
číčidlu patří soudobým, pokud je
číčidlo p. číčidlo bylý. Číčidlo, o nichž mlu-
víme v čísle 47. v čísle 45. a 20. proč
že mluvíme o tom číčidlu, je
číčidlo výkladového číčidla.

The image shows a large, intricate mandorla-shaped pattern, possibly a book cover or endpaper design. The pattern is composed of dense, swirling floral motifs in a repeating geometric grid. The design is highly detailed, with many fine lines and curves forming a complex lace-like appearance. At the top center, there is a small, stylized floral ornament. The entire pattern is rendered in a high-contrast, black-and-white style.

ZA KRALICKOU DO KRALIC ANEB 400. VÝROČÍ BIBLE KRALICKÉ

stylisticky i translatologicky, obohacený o přednosti humanistické epochy: hluboký zřetel k původním jazykům, k variabilitě biblického textu, důraz na estetickou a eufonickou stránku překladu, bohatá synonymie výrazů či zásada stylistické disimilace, spočívající v pravidle, že totéž slovo se nemá opakovat, ale nahradit synonymem, vždyt „*varietas plurimum delectat*“ (Blahoslavova gramatika, folio 115b). Výsledný překlad je jednolitý, což je dáno tím, že všichni překladatelé respektovali hlavní zásady Blahoslavovy gramatiky, zejména zásadu výlučnosti biblického stylu. Jazykově nebylo možné určit podíl jednotlivých translátorů.

Kompromis mezi západní, hlavně středočeskou češtinou, kterou Blahoslav považoval za nejhezčí (ale vlastně ji neaplikoval ve svých dílech), a češtinou východnější části Moravy vyplývá už z moravského původu překladu a překladatelů a projeví se zejména v hláskosloví. S územem v Čechách má *Bible kralická* společnou dvojhásku *ou* (*s ženou*) ze staršího *ú*, *ej* ze staršího *aj* (*nejlepší*), *i* z é po měkkých souhláskách (*říci*), avšak ponechává staré *ý* (*mladý*), é po tvrdých souhláskách (*dobrého*), podoby bez protetického *v*-(*oko*, nikoli *voko*), měkké *p'* (*přip' al* = připjal), omezuje ve srovnání s Blahoslavovým překladem iniciální *ou-* (*ouroda*) a rozlišuje po Blahoslavově vzoru dvojí *l* (*lítost*, ale *slyšel*). Díky tomuto řešení mohla být *Bible kralická* rychle přijata nejen na Moravě, ale byla blízká i protestantské části Slovenska, ba některými rysy i polské větvi jednoty. Samozřejmě, najdou se hláskoslovné výjimky, třeba u diphongizovaného *ej* uvedeme častější *skrejš*, *strejc*, *rejsovati*, *hlemejžd'* a dále například Gn 29,27 *tejden*, Joz 8,32 *vejpis*, Lv 11,17 a Iz 34,11 *vejr*, v marginálích k Ex 9,8 *pejří*, Ex 12,14 *vejroční*, Joz 8,32 *vejtah*, Ž 10,10 *smejči se*, Iz 58,11 *nemejli* ad. nebo u protetického *v*- krom lexikalizovaných *vorati*, *voráč* například v marginálii ke Gn 40,10 *zvocíl se*, Lv 2,14 *zvopicháš*, Dt 28,44 *vocas* aj. Protezi si přitom oblíbili autoři všech tří prvních gramatik 16. století, ale v delším tisku ho soustavněji aplikovali jen Náměštští ve svém novozákonním překladu. Výjimečně se objeví i takzvaná moravská krátkost (*blato* v marg. Iz 5,25) nebo krátkost omezená dnes zejména na moravské území (*kuň* ve Zj 6,2). Kraličtí někdy nedodrželi Blahoslavovy zásady zcela: tak například u druhého stupně příslovci mají na konci sporadicky dlouhou samohlásku ve shodě s dobovým územ (Mt 11,22 *lehčeji*, Sk 18,26 *dokonalejí*), i když Blahoslav žádal krátkou (folio 255a) a ve svém překladu ji na oněch místech skutečně měl.

Mírně archaický v Blahoslavových výlepějích je úzus *Bible kralické* také v tvarosloví. I tu se obohacuje možnými moravismy, například pokud jde o pohyblivý morf druhé osoby jednotného čísla -s, přilepovaný k prvnímu přízvučnému slovu (J 4,17 *dobřes*, Sk 25,12 *císařis*, Žd 2,7 *maličkos* apod.). Je to podle výzkumu nářečí v Českém jazykovém atlase prvek typický pro tétož celou Moravu a východní část Čech. Jiným regionálně omezeným prvkem je přičestí *milen* (Kaz 12,4), nářečně příslušné na střední Moravu. Na Moravu a její východní část ukazují slovesa s předponou *po-* v typu *po-skopojiti se, poobloupiti, poopočinouti, poopustiti, poocerstviti, poobnoviti, ponavrhnouti* apod. a moravská je přípona *-isko* (v Jr 23,10.25,37.Ez 40,43. Jl 1,19.20.22, v marginálních třeba v Da 2,5 *hnojisko*, Jr 6,2 *pastvisku*, Jr 9,10 *pastvisky*). Vícekrát je doložena délka v prvním pádě množného čísla *jo-kmenů* (například *muži* v marg. Jr 41,5, *marynáři* Ez 27,27), dnes výskyt těchto tvarů omezen na jihozápadní část Čech a omezené úseky

Moravy (jeden z nich se dotýká Kralic nad Oslavou a Ivančic). Při posuzování všech potenciálních „moravismů“ ovšem musíme být velmi obezřetní: známe dobré stav nářečí jen asi za posledních sto let a historická dialektologie zatím u většiny těchto jevů neumí určit, jak byly rozšířeny v 16. století (dobových zpráv je nejvíce u Blahoslava), víme však, že u mnohých tvarů se hranice posunula i výrazně.

Archaismem bylo v tvarosloví užívání -v v koncovce druhého pádu množného čísla (za *dnův*) v konkurenci s -ů. Blahoslav v gramatice popsal distribuční pravidla, ale sám je ve svém překladu porušoval (*Melantrichova Bible* z roku 1556/1557 má zdá se ještě důsledně -ův). Starší bádání uvádí, že Kralický už tisknou té měř zcela -ů, ale například v Mt u prvních sta výskytů užívá *Šestidílka* dokonce o jeden genitiv -ův (celkem jich má v první stovce 35) víc než *Novy zákon* 1568. Ono -v z koncovky -ův odstranila důsledně až druhá *Bible kralická*, *Jednodílka* z roku 1596. Ani pomocných sloves v préteritu se *Šestidílka* nezbavila zcela, i když dosavadní bádání tak situaci popisuje. Jsou doloženy desítky míst s těmito auxiliárními tvary. Spíše než o skokový vývoj se jedná o postupné prosazování novějších podob: tak se v Novém zákoně postupně zavádí přivlastňovací zájmeno *svůj* (Blahoslav zde má *můj*, *tvůj* atd. ve shodě s Melantrichem), mírně ustupuje duál (doloženy jsou například i tvary *nohami* a porušení shody v sedmém pádě: *těmi vnitřními očima* ... *tělesnýma* v poznámce na foliu 282a čtvrtého dílu *Šestidílky*) a posesivní *jich* je nahrazováno *jejich*. Vzorné zachovávání starších morfologických koncovek je pouze zcela ojediněle porušováno tvary jako *kyjmi* (marg. 2 Kor 11,25), *zubami* (marg. Sk 5,33), *v mořech* (marg. Ez 32,2), *kolenách* (marg. Iz 66,11) či *křídłach* (Jr 2,34). Za intelektualizační a archaizující knižní prostředek psaného jazyka lze považovat antepréteritum (*byl dělat*), rozmnožování genitivních vazeb sloves a zvláště shodné přechodníky, zejména minulé.

Stejně jako jsme v tvarosloví zjistili evoluční vývoj, podobně je tomu ve skladbě, i zde zůstávají kontinuitou s tradicí některé starší jevy a zároveň pronikají novější. Latinismem odstraňovaným v *Šestidilce*, ale přece na četných místech ponechaným, je spojka že ve funkci uvozené přímé řeči (za řecké öti *recitativum* nebo latinské *quod/quia/quoniam citativum*), na některých málo místech zůstávají i další latinismy: dativ posesivní (například Lk 1,43.Sk 2,25,7,49,22,5), instrumentál s infinitivem (například Sk 8,9), akuzativ s infinitivem (například Sk 8,23), nominativ predikativní (například Mt 22,32), jinde je už *Šestidilka* odstraňuje – ani u Blahoslava jich ovšem nebylo mnoho. Přibývá záporové shody po spojce *ani*, ale kladné sloveso zůstává hojně doloženo (Mt 6,20.26 bis.28.Mt 10,9.11,18.12,19 aj.). A někdy Králičtí modernizují proti Blahoslavovi: genitiv srovnávací (*horší prvních*) nahrazují na některých místech konstrukcí s *než/nežli* (Lk 11,26 *horší nežli první*).

Zdaleka nejzřetelněji vystupuje humanistický akcent na slovní zásobě. Stačí zde snad dvě čísla: 70 % zdrobnělin v Matoušově evangeliu *Šestidílk* nemá obdobu v předchozí české tradici a její žaltář je slovníkově nejbohatší ze všech českých Biblí před národním obrozením: ostatní Bible převyšuje počtem různých sloves i jmen asi o 10 %. Slovní bohatství *Bible kralické* vystihl dobrě už Jan Karafiát roku 1878, když demonstroval „nekonkordantnost“ překladu u běžných slov. Dosud nemáme slovník *Bible kralické* šestidílné, ale při celkovém rozsahu přes čtyři a půl tisíce tiskových stran by jistě představovala základní zdroj slovníku střední češtiny.

ZA KRALICKOU DO KRALIC ANEBO 400. VÝROČÍ BIBLE KRALICKÉ

ZE CHIE
strany Polední čt
a/ a brány tří : brá
na/ brána Zadní
alonow/ gedna:
nly Řápdnij čty
brány grych tří : b
brána 2Isferovi g
na gedna:
eff ofinuaci tisyc lo
misi : od oncessuho i
řospodin tam
přebýval.

ZA KRALICKOU DO KRALIC ANEBO 400. VÝROČÍ BIBLE KRALICKÉ

Synonyma se podle Blahoslavovy gramatiky užívají mj. pro snazší porozumění a pro ozdobnost (folio 343a) i proto, aby se neopakovalo totéž slovo (*unius vocabuli ingrata repetitio*, folio 341b) a zmínit se o nich nezapomněli ani Kraličtí v předmluvě (folio 4a). Zásada vyhnout se lexikální repetici, tedy zásada stylistické disimilace, našla v kralickém překladu částečnou odezvu – uplatňuje se přímo v textu biblického překladu. Humanistická synonymie, tj. řady synonym či významově blízkých slov, čtenáři působí radost z bohatosti – v Kralické se hojně uplatňuje v poznámkovém aparátu. Tři příklady: marginálie k Iz 16,6 vysvětluje: *tupí, haní jiné, jim se posmívá, utrhá, jich sobě za nic neváží*, marg. k Iz 29,13: *Pocta, služba, náboženství, kterýmž mne ctí, jest z formy, krtaltů, smyšlínků, zvyků, a reguli lidských*, marg. k 2 Kor 6,16 *snesení, srovnání, srozumění, příměří*. Najdou se i řetězce slov opačného významu.

Právě lexikum a frazeologie okrajových poznámek vyvažují vznešený styl vlastního textu tím, že dodávají mimo jiné výrazy lidového jazyka. Jasně to můžeme vidět na expresivech včetně vulgarismů (například *kurevství/ kurevský dům* Ez 16,25.41. Mt 19,9, *opilec, vinný mol* 1 Tm 3,3, expresivní složeniny jako *močihubové* Sk 2,15, *vydřiduchové* Lk 18,11, *darmotlachů* 1 Tm 6,20), některých frazémech (jednou nohou jsa v hrobě 2 Tm 4,13, *tahni prych* Mk 8,33, *slibuje hory doly* Př 20,6, *do cizích věcí rád nos strká* 1 P 4,15) včetně přísloví (čím jest člověk horší, tím lepší štěstí má Lk 12,16) a přirovnání (například Mt 23,15 jako z louže do bláta, Jr 5,13 se vším jako svině s věchtem pohrává). Objeví se i moravismus *tožír* (marg. Mt 26,56). O zdrobnělinách (například 2 Tm 3,6 marg. *zeničky*, Jr 6,11 marg. *nemluvňátkám, maličkým dítkám*) jsme se už zmínili.

Chybí však zmínka o cizích slovech: Blahoslav jim v gramatice věnuje celou kapitolu svých *Přidání*. A opět vyzdvihuje, řečeno dnešní terminologií, funkční adekvátnost (folio 226b–227a) i varuje před oběma krajnostmi: úzkoprsým násilným překládáním autoři „*nemalý díl ozdobý a příjemnosti řeči české ujmají*“, „*chudí českou řec a loupi*“ (folio 233a, 234a), přílišnou zálibou v přejímkách „*ohyzdu do češtiny*“ uvozují (folio 225a). Najdeme tedy i v Kralické lexikální latínismy v textu a zejména v poznámkách (v nich například Iz 23,13 *Fundatoriū*, Iz 24,5 *Ceremoniích*, Iz 30,25 *Figúra*, Iz 37,38 *Monarchya*), germanismy (v marginálích například Iz 37,33 *šturmēm*, Jr 4,23 *gruntu*, Jr 4,13 *retovali a trefila*, Jr 7,32 *zmordovaných*) a sem tam i výpůjčky z živých románských jazyků (*koltra*, *kortýna* či antikvou vysázené *pompa* v Iz 5,14).

Vraťme se ještě k dalším protikladům, mezi nimiž se Kralickým podařilo vbalancovat do rovnovážné polohy. Tradice versus nový překlad: Blahoslav, jehož Nový zákon se dnes považuje za velkorysou revizi, přebral z tradičního českého překladu 95 %, Kraličtí se od tradice odpoutali odvážněji, shody dosahují asi 80–90 %, ale nejdou do extrému. V předmluvě sami říkají (folio 3b), že co bylo možné, ponechali z dřívějších překladů, zvláště vlastní jména. To bylo prozírává, neboť podoba frekventovaných jmen je tradicí výrazně zpevněna: jaký rozdíl oproti neúspěšnému náměšťskému Novému zákonu, jenž dosadil jména jako *Jézus* nebo *Mozes!* Ona rovnovážnost se promítá i do náboženské terminologie: Kraličtí neváhají ozivit prastarý archaismus *Hospodin*, dědictví české redakce církevní slovanštiny, udržují oproti *Melantriče* z roku 1577 vícekrát jmenné skloňování v názvu svátku

(*Velikanoc* – Mt 26,2, Mk 14,1 marg.), na druhé straně se nebojí inovovat celá či dotáhnout Blahoslava (*Bůh silný Faryzeus, Biskup, Herodyáni*).

Umělecký překlad a přesnost: poetičnost vyplývá částečně už ze stylistické zásady předestírání bohatosti lexika a neopakování téhož. Ale nejen to. Kraličtí a Blahoslav zohledňují i hláskový sklad originálu a převádějí ho, třeba v případě hláskové instrumentace v Písni písni či nápodobou řeckého ἐπέθη hláskové blízkým řečeno (gramatika, folio 195a). Někdy je na úkor přesnosti nutné užít parafrázi (například folio 194b) nebo pro ladnost odsumout tvrdý hebraismus, grécismus atd. do marginálie (srov. první díl *Šestidílky*, folio 3b–4a), případně je třeba je i systematicky vysvětlit, tak Kraličtí přidají regule IX–X v předmluvě ke čtvrtému dílu *Šestidílky*. Přesnosti slouží grafické odlišování překladatelských dodatků. Celkový požitek z jazykové krásy i umělecky velmi hodnotné typografické úpravy tisku plně kompenzuje absenci narrativních ilustrací.

A last but not least: hluboký zřetel k původním jazykům a k variabilitě biblického textu. I v tom navazovali kraličtí mistři na svého patriarchu Bla-hoslava: čtou Bibli v originále, srovnávají znění, konfrontují humanistické překlady do latiny, studují vykladačské poznámky v podobě anotací a komentářů, znají předchozí české překlady. A leckde o tom in margine vydávají svědeckví: jiné exempláře čtou tak a tak, některí tento verš vypustili, některé exempláře tu přidávají, v *Septuagintě* přeložili takto, starý výklad zní, Targum Jonatan říká, jiná edice originálu se liší, *Bible pražská* tu má atd. Nejčastěji však jen po vzoru humanistických translací na okraji poznámenají anonymně *Jini* čtou... Tak třeba v Oz 1,6 k překladu *abych jim co prominouti měl zaznamenávají: J. nebo sem jim dosti odpouštěl. J. Ale zapomenu na ně. J. přivedu na ně nepřitele. J. vyhlažuje vyhladím je.* K Jr 46,25 píšou: *vykládají někteří, pěstouna Nó. J. lid z Nó. J. hluk z Nó. J. jméno vlastní krále Alexandrynského.* Podívejme se jen na tento druhý příklad: *pěstoun* čte Tremelliův-Juniův latinský překlad (*in nutricium*), *lid* čte *Biblia Münsteri (vulgus)* a v marginálii i *Biblia Tigurina (alii dicunt ... vulgus)*, *hluk* je z vulgátní tradice (*tumultum*, *Bible Melantrichova* z roku 1577 *hluk*) a jako vlastní jméno chápě ono místo Tigurina v textu (*Amon*; v poznámce explicitně: *Amon nomen regis Alexandriae*) a po ní *Biblia Vatabli* i v souhlase s aramejským targumem (v poznámce totiž dodává: *Amon, rex est Alexandriae, ut interpretatur Chaldaeus paraphr.[astes]*) a rovněž Münsterova poznámka (*alii intelligent per יְהוָה regem Alexandriae*). Obdivuhodné: v jediné nenápadné kralické poznámce máme koncentrát interpretací vynikajících soudobých humanistů.

„Vybravše z společnosti své muže k tomu způsobné“ (folio 2a), poručili starší jednoty přeložit Písmo, jak vyznávají v úvodu k prvnímu svazku *Šestidílnky*. Oni mužové byli vskutku uzpůsobeni, a protože Bůh skutečně „na tento čas darů svých jim uděliti rácil“ (srovnej folio 3b), vzniklo dílo epochální.

Tato kapitola vznikla v rámci Programu rozvoje vědních oblastí na Univerzitě Karlově č. P12 *Historie v interdisciplinární perspektivě*, podprogram *Společnost, kultura a komunikace v českých dějinách*. Přináší částečně materiál z autorovy kapitoly v chystané knize věnované českému biblickému humanismu v 16. století.

ZA KRALICKOU DO KRALIC ANEBO 400. VÝROČÍ BIBLE KRALICKÉ

EZECHIE
l strany Polední čtvrť
a brány tři : brána
na brána Západní
ulicovní brána:
brány Západní čtyři :
brány gregich tři : b
brána Závěrčová g
owa brána:
tři osmnácti trífylot
místa od dnesšího č
čopodímu
přebává.

marked to faradole at. to 40, m 47
čeradom velich potolen. Že tere
nij se roždávají Že Božímu jmeni a
v pspných láskách, a porozlásňují a
z. b. 13) čeradom řau
řip, a zvláštně významným ob-
dah postaven. řazí se z. ale rote-
renii; (z. Bož. 7. 5. 20) a k tomu
Dale prorok říká
všem vlastním je mnoho bylo času
z. ve Raps. 42. 1. 16. 10. 45. 1. 13.
Vidí však i Ži (Catec. 31.) že pro v-
terapálenia rozhodnutí Ják píše:
„My s Jánem byli tak uby tu říši-
zíme a říši učiníme a říši vytvoříme
a říši založíme“ Žiua to říkáme; C. 2.
Slezan píše „říši vytvoříme, říši, a říši
zíme a říši založíme“ Žiuh gesto uči-
noucí říká: C. 7. 1. 25. b. 20) Žprodo-
ho mezi ním říši měl byt: je
„Gest město na něm Žde
spolu píše
Žiuh Žroctví

**ZÁ KRALICKOU
DO KRALIC
ANEBO 400. VÝROČÍ
BIBLE KRALICKÉ**

EZECHIE
články Dofedny čt'
v/a brány tří : brá-
na/brána Žadnou
ulonovou gđou:
any Šápadní čtyř
/brány gegich tří : b
/brána Zásečovna g
ova gđou:
let ořimácti třífc lot
místa od ónsjho ē
čospodin tam
přebýval.

PRAMENY

- Bible kralická* z roku 1596 = Biblij Swatá [...] Léta Páně, MDXCVI. Moravská zemská knihovna, sign. ST1-0000.813.B.
Bible Melantrichova z roku 1556/1557 = Biblij Czeská [...] ANNO MDLVI. Vědecká knihovna v Olomouci, sign. III 32.296.
Bible Melantrichova z roku 1577 = Biblij Czeská [...] Léta | MDLXXVII. Vědecká knihovna v Olomouci, sign. III 220.903.
Biblia Münsteri = HEBRAICA BIBLIA [...], BASILEÆ 1534–1535. Vědecká knihovna v Olomouci, sign. II 261.
Biblia Tigurina = BIBLIA | SACROSANCTA [...], TIGVRI M. D. XLIII. Vědecká knihovna v Olomouci, sign. III 8.
Biblia Vatabli = BIBLIA | Quid in hac editione [...]. Vědecká knihovna v Olomouci, sign. 90.
Nový zákon z roku 1568 = Nowy Zákon [...] Anno 1568. Cit. dle Konopásek (1921).
Šestidílka = Biblij České Díl prvnj ... sestý. Vědecká knihovna v Olomouci, sign. II 32.377.
Tremelliův-Juniův překlad (2. vyd.) = TESTAMENTI VETERIS | BIBLIA SACRA [...] M. D. XC. Moravská zemská knihovna, sign. ST2-0765.549,1.

SEZNAM LITERATURY

- BALHAR, Jan – JANČÁK, Pavel et al.: *Český jazykový atlas I–6*. Praha 1992–2011.
BibleWorks 9.0.010v.1. 2012. Fonts: BWHEBB, BWGRKL Postscript® Type 1 and TrueType® fonts Copyright © 1994–2012 BibleWorks, LLC. All rights reserved. These Biblical Greek and Hebrew fonts are used with permission and are from BibleWorks, software for Biblical exegesis and research. I ask others to comply with displaying and preserving the copyright, if they also distribute any derived publications.
ČEJKA, Mirek – ŠLOSAR, Dušan – NECHUTOVÁ, Jana (eds.): *Gramatika česká Jana Blahoslava*. Brno 1991.
DITTMANN, Robert: *Dynamika textu Kralické bible* v české překladatelské tradici. Olomouc 2012.
FIDLEROVÁ, Alena A. – DITTMANN, Robert – VLADIMÍROVÁ, Veronika S.: *Užívání velkých písmen* v českých tištěných Bibliích raného novověku. In: *Dějiny českého pravopisu* (do r. 1902). Sborník příspěvků z mezinárodní konference Dějiny českého pravopisu (do r. 1902) 23.–25. září 2010. Eds. Michaela Čornejová, Lucie Rychnovská a Jana Zemanová. Brno 2010, s. 285–308.
HRABÁK, Josef (ed.): *Dějiny české literatury I. Starší česká literatura*. Praha 1959.
KARAFIÁT, Jan: *Rozbor kralického Nového Zákona co do řeči i překladu. S historií našeho biblického textu*. Praha 1878.
KONOPÁSEK, Jaroslav: *Blahoslavův Nový zákon z roku 1568*. Praha 1931.
KOUPIL, Ondřej: *Grammatikář. Gramatografická a kulturní reflexe češtiny 1533–1672*. Praha 2007.
KYAS, Vladimír: *Česká bible v dějinách národního písemnictví*. Praha–Rím 1997 (kapitolu o jazyce Bible kralické napsal Dušan Šlosar, o jazyce jejich poznámek Emanuel Michálek).
KYAS, Vladimír: *Jazykové rozdíly Nového zákona v překladě Blahoslavové a v bibli Kralické z r. 1593. K 350. výročí dokončení šestidílné bible Kralické*. Slovo a slovesnost 9, 1943, s. 193–201.
MÁNEK, Jindřich: *Bible v českých zemích*. Praha 1975.
MICHÁLEK, Emanuel: *Jazyk Kralické bible v kontextu vývoje starší doby*. In: *Česká bible v dějinách evropské kultury*. Eds. Helena Pavlincová a Dalibor Papoušek. Brno 1994, s. 41–48.
MICHÁLEK, Emanuel: *Philologischer Kommentar zur sechsteiligen Kralitzer Bibel*. In: *Kralitzer Bibel / Kralická bible*. Teil VII. Kommentare. Hrsg. Heinz Rothe und Friedrich Scholz. Paderborn 1995, s. 183–214.
PORÁK, Jaroslav: *Humanistická čeština. Hláskoslov a pravopis*. Praha 1983.
SLAMĚNÍK, František: *Staré tisky českých biblí. Stručný popis i dějiny drahých těchto památek*. Přerov 1919.
Vulsearch 4.1.6, převzato z <http://www.vulsearch.sf.net>; cit. dne 30. července 2013.
VYKYPĚLOVÁ, Tatána: *Wege zum Neutschechischen. Studien zur Geschichte der tschechischen Schriftsprache*. Hamburg 2013.

JAK KRALIČTÍ VYKLÁDAJÍ STARÝ ZÁKON

Martin Prudký

Úkolem této kapitoly je představit podobu a funkci výkladového aparátu kralické Šestidílky, podat charakteristiku typů jeho poznámek a nastínit jejich teologický profil.

Tradičním jednoslovným názvem Šestidílka zde označují původní vydání tzv. *Bible Kralické* v šesti svazcích, tedy *Biblí české díl první: Totíž Patery Knihy Mojžíšovy, v nově vydané 1579* a následující svazky, tj. díl druhý až šestý z let 1580, 1582, 1587, 1588 a 1594. Údaje jsou zpracovány a citáty převzaty z vydání faksimile (Paderborn 1995). U citátů z Kralických poznámek odkazují k příslušným biblickým místům.

Ve výkladu se zaměříme pouze na oblast Starého zákona – výklady Nového zákona pojednává samostatně Jan Roskovec v další kapitole. Oddělené představení výkladů obou částí biblického kánonu – Starého a Nového zákona – má v tomto případě nejen dobré důvody praktické, dané již ohledem na rozsah látek, ale i věcné. Jestliže pro novozákoní texty celkem samozřejmě a bezprostředně platí, že mluví o Kristu, o evangeliu a o různých otázkách života křesťanské církve, a nikoho tedy nemůže udovovat, když jsou v tomto smyslu vykládány a aktuálně interpretovány, u textů starozákoních tato samozřejmost a bezprostřednost neplatí. Jsou to sice texty, které křesťanská církev od počátku s naprostou samozřejmostí užívá jako své Písmo svaté a na jeho základě rozpoznává v příběhu Ježíše z Nazareta zaslíbeného Mesiáše, tedy Krista (1K 15,3–4; Mt 1,22; 4,12–16 aj.), současně si je však dobře vědoma toho, že se přítom jedná o specifické pochopení a o nový výklad „Zákona a Proroku“ (sr. Lk 24,27,44–45). Proto i v kralické Šestidílce výklady starozákoních textů obsahují nejen řadu jevů, které jsou zcela analogické typu poznámek k Novému zákonu (glossy a poznámky textové, jazykové, věcně faktografické či kontextově informativní), ale vykazují i jevy specifické, zejména věcné „přeznačování“ biblických motivů pomocí tradiční typologie či alegorie, nebo příležitostná upozornění na vícevrstvenost textu, u něhož je třeba rozlišovat doslovny význam (tzv. „literní“) a význam „duchovní“, zejména christologický či aktuálně eklesiologický.

Šestidílka – celek překladu a aparátu

Nejprve je na místě stručně uvést, o čem je řeč, mluvíme-li o výkladech Šestidílky. Narozdíl od podoby *Bible kralické*, jak ji známe z novodobých jednosvazkových vydání, a narozdíl od řady nových překladů Písma (například českého Ekumenického překladu nebo Bible pro 21. století) obsahuje Šesti-

**ZÁ KRALICKOU
DO KRALIC
ANEBO 400. VÝROČÍ
BIBLE KRALICKÉ**

EZECHIE
články Dofedny čt'
v/a brány tří : brá-
na/brána Žadnou
ulonovou gđou:
any Šápadní čtyř
/brány gegich tří : b
/brána Zásečovna g
ova gđou:
let ořimácti třífc lot
místa od ónsjho ē
čospodin tam
přebýval.

o napřed v Kapitole 45. ve 46. ve 47.
jeřádny rejsch pěstoleny. tře tře
jimi se vřázají Že Božím jmenem
v pěstoleny. třebíč, a pěstoleny
v. 12. b. 13.) pěstoleny tři
ře, a gřecky jeli vymysleným ob
je Žeh posvátnou. řeřeje s ale roč
čáruje (v. 12. b. 13. b. 14.) a k tom
Dale převod i
vysídlen v rěči, je mělo být tře
rych v třetí 45. 12. ve 45. 2.)
Dale vysídlen v tři (čáruje 31.) a to pro v
čáruje vysídlenem řeži řeře
možný pěstoleny být, kdy tu přísl
je Žeh posvátnou. řeřeje s ale roč
čáruje (v. 12. b. 13. b. 14.) a k tom
Dale převod i
vysídlen v rěči, je mělo být tře
rych v třetí 45. 12. ve 45. 2.)
Dale vysídlen v tři (čáruje 31.) a to pro v
čáruje vysídlenem řeži řeře
možný pěstoleny být, kdy tu přísl
je Žeh posvátnou. řeřeje s ale roč
čáruje (v. 12. b. 13. b. 14.) a k tom
Dale převod i
vysídlen v rěči, je mělo být tře
rych v třetí 45. 12. ve 45. 2.)
Dale vysídlen v tři (čáruje 31.) a to pro v
čáruje vysídlenem řeži řeře
možný pěstoleny být, kdy tu přísl
je Žeh posvátnou. řeřeje s ale roč
čáruje (v. 12. b. 13. b. 14.) a k tom
Dale převod i
vysídlen v rěči, je mělo být tře
rych v třetí 45. 12. ve 45. 2.)
Dale vysídlen v tři (čáruje 31.) a to pro v
čáruje vysídlenem řeži řeře
možný pěstoleny být, kdy tu přísl
je Žeh posvátnou. řeřeje s ale roč
čáruje (v. 12. b. 13. b. 14.) a k tom
Dale převod i
vysídlen v rěči, je mělo být tře
rych v třetí 45. 12. ve 45. 2.)
Dale vysídlen v tři (čáruje 31.) a to pro v
čáruje vysídlenem řeži řeře
možný pěstoleny být, kdy tu přísl
je Žeh posvátnou. řeřeje s ale roč
čáruje (v. 12. b. 13. b. 14.) a k tom
Dale převod i
vysídlen v rěči, je mělo být tře
rych v třetí 45. 12. ve 45. 2.)
Dale vysídlen v tři (čáruje 31.) a to pro v
čáruje vysídlenem řeži řeře
možný pěstoleny být, kdy tu přísl
je Žeh posvátnou. řeřeje s ale roč
čáruje (v. 12. b. 13. b. 14.) a k tom
Dale převod i
vysídlen v rěči, je mělo být tře
rych v třetí 45. 12. ve 45. 2.)
Dale vysídlen v tři (čáruje 31.) a to pro v
čáruje vysídlenem řeži řeře
možný pěstoleny být, kdy tu přísl
je Žeh posvátnou. řeřeje s ale roč
čáruje (v. 12. b. 13. b. 14.) a k tom
Dale převod i
vysídlen v rěči, je mělo být tře
rych v třetí 45. 12. ve 45. 2.)
Dale vysídlen v tři (čáruje 31.) a to pro v
čáruje vysídlenem řeži řeře
možný pěstoleny být, kdy tu přísl
je Žeh posvátnou. řeřeje s ale roč
čáruje (v. 12. b. 13. b. 14.) a k tom
Dale převod i
vysídlen v rěči, je mělo být tře
rych v třetí 45. 12. ve 45. 2.)
Dale vysídlen v tři (čáruje 31.) a to pro v
čáruje vysídlenem řeži řeře
možný pěstoleny být, kdy tu přísl
je Žeh posvátnou. řeřeje s ale roč
čáruje (v. 12. b. 13. b. 14.) a k tom
Dale převod i
vysídlen v rěči, je mělo být tře
rych v třetí 45. 12. ve 45. 2.)
Dale vysídlen v tři (čáruje 31.) a to pro v
čáruje vysídlenem řeži řeře
možný pěstoleny být, kdy tu přísl
je Žeh posvátnou. řeřeje s ale roč
čáruje (v. 12. b. 13. b. 14.) a k tom
Dale převod i
vysídlen v rěči, je mělo být tře
rych v třetí 45. 12. ve 45. 2.)
Dale vysídlen v tři (čáruje 31.) a to pro v
čáruje vysídlenem řeži řeře
možný pěstoleny být, kdy tu přísl
je Žeh posvátnou. řeřeje s ale roč
čáruje (v. 12. b. 13. b. 14.) a k tom
Dale převod i
vysídlen v rěči, je mělo být tře
rych v třetí 45. 12. ve 45. 2.)
Dale vysídlen v tři (čáruje 31.) a to pro v
čáruje vysídlenem řeži řeře
možný pěstoleny být, kdy tu přísl
je Žeh posvátnou. řeřeje s ale roč
čáruje (v. 12. b. 13. b. 14.) a k tom
Dale převod i
vysídlen v rěči, je mělo být tře
rych v třetí 45. 12. ve 45. 2.)
Dale vysídlen v tři (čáruje 31.) a to pro v
čáruje vysídlenem řeži řeře
možný pěstoleny být, kdy tu přísl
je Žeh posvátnou. řeřeje s ale roč
čáruje (v. 12. b. 13. b. 14.) a k tom
Dale převod i
vysídlen v rěči, je mělo být tře
rych v třetí 45. 12. ve 45. 2.)
Dale vysídlen v tři (čáruje 31.) a to pro v
čáruje vysídlenem řeži řeře
možný pěstoleny být, kdy tu přísl
je Žeh posvátnou. řeřeje s ale roč
čáruje (v. 12. b. 13. b. 14.) a k tom
Dale převod i
vysídlen v rěči, je mělo být tře
rych v třetí 45. 12. ve 45. 2.)
Dale vysídlen v tři (čáruje 31.) a to pro v
čáruje vysídlenem řeži řeře
možný pěstoleny být, kdy tu přísl
je Žeh posvátnou. řeřeje s ale roč
čáruje (v. 12. b. 13. b. 14.) a k tom
Dale převod i
vysídlen v rěči, je mělo být tře
rych v třetí 45. 12. ve 45. 2.)
Dale vysídlen v tři (čáruje 31.) a to pro v
čáruje vysídlenem řeži řeře
možný pěstoleny být, kdy tu přísl
je Žeh posvátnou. řeřeje s ale roč
čáruje (v. 12. b. 13. b. 14.) a k tom
Dale převod i
vysídlen v rěči, je mělo být tře
rych v třetí 45. 12. ve 45. 2.)
Dale vysídlen v tři (čáruje 31.) a to pro v
čáruje vysídlenem řeži řeře
možný pěstoleny být, kdy tu přísl
je Žeh posvátnou. řeřeje s ale roč
čáruje (v. 12. b. 13. b. 14.) a k tom
Dale převod i
vysídlen v rěči, je mělo být tře
rych v třetí 45. 12. ve 45. 2.)
Dale vysídlen v tři (čáruje 31.) a to pro v
čáruje vysídlenem řeži řeře
možný pěstoleny být, kdy tu přísl
je Žeh posvátnou. řeřeje s ale roč
čáruje (v. 12. b. 13. b. 14.) a k tom
Dale převod i
vysídlen v rěči, je mělo být tře
rych v třetí 45. 12. ve 45. 2.)
Dale vysídlen v tři (čáruje 31.) a to pro v
čáruje vysídlenem řeži řeře
možný pěstoleny být, kdy tu přísl
je Žeh posvátnou. řeřeje s ale roč
čáruje (v. 12. b. 13. b. 14.) a k tom
Dale převod i
vysídlen v rěči, je mělo být tře
rych v třetí 45. 12. ve 45. 2.)
Dale vysídlen v tři (čáruje 31.) a to pro v
čáruje vysídlenem řeži řeře
možný pěstoleny být, kdy tu přísl
je Žeh posvátnou. řeřeje s ale roč
čáruje (v. 12. b. 13. b. 14.) a k tom
Dale převod i
vysídlen v rěči, je mělo být tře
rych v třetí 45. 12. ve 45. 2.)
Dale vysídlen v tři (čáruje 31.) a to pro v
čáruje vysídlenem řeži řeře
možný pěstoleny být, kdy tu přísl
je Žeh posvátnou. řeřeje s ale roč
čáruje (v. 12. b. 13. b. 14.) a k tom
Dale převod i
vysídlen v rěči, je mělo být tře
rych v třetí 45. 12. ve 45. 2.)
Dale vysídlen v tři (čáruje 31.) a to pro v
čáruje vysídlenem řeži řeře
možný pěstoleny být, kdy tu přísl
je Žeh posvátnou. řeřeje s ale roč
čáruje (v. 12. b. 13. b. 14.) a k tom
Dale převod i
vysídlen v rěči, je mělo být tře
rych v třetí 45. 12. ve 45. 2.)
Dale vysídlen v tři (čáruje 31.) a to pro v
čáruje vysídlenem řeži řeře
možný pěstoleny být, kdy tu přísl
je Žeh posvátnou. řeřeje s ale roč
čáruje (v. 12. b. 13. b. 14.) a k tom
Dale převod i
vysídlen v rěči, je mělo být tře
rych v třetí 45. 12. ve 45. 2.)
Dale vysídlen v tři (čáruje 31.) a to pro v
čáruje vysídlenem řeži řeře
možný pěstoleny být, kdy tu přísl
je Žeh posvátnou. řeřeje s ale roč
čáruje (v. 12. b. 13. b. 14.) a k tom
Dale převod i
vysídlen v rěči, je mělo být tře
rych v třetí 45. 12. ve 45. 2.)
Dale vysídlen v tři (čáruje 31.) a to pro v
čáruje vysídlenem řeži řeře
možný pěstoleny být, kdy tu přísl
je Žeh posvátnou. řeřeje s ale roč
čáruje (v. 12. b. 13. b. 14.) a k tom
Dale převod i
vysídlen v rěči, je mělo být tře
rych v třetí 45. 12. ve 45. 2.)
Dale vysídlen v tři (čáruje 31.) a to pro v
čáruje vysídlenem řeži řeře
možný pěstoleny být, kdy tu přísl
je Žeh posvátnou. řeřeje s ale roč
čáruje (v. 12. b. 13. b. 14.) a k tom
Dale převod i
vysídlen v rěči, je mělo být tře
rych v třetí 45. 12. ve 45. 2.)
Dale vysídlen v tři (čáruje 31.) a to pro v
čáruje vysídlenem řeži řeře
možný pěstoleny být, kdy tu přísl
je Žeh posvátnou. řeřeje s ale roč
čáruje (v. 12. b. 13. b. 14.) a k tom
Dale převod i
vysídlen v rěči, je mělo být tře
rych v třetí 45. 12. ve 45. 2.)
Dale vysídlen v tři (čáruje 31.) a to pro v
čáruje vysídlenem řeži řeře
možný pěstoleny být, kdy tu přísl
je Žeh posvátnou. řeřeje s ale roč
čáruje (v. 12. b. 13. b. 14.) a k tom
Dale převod i
vysídlen v rěči, je mělo být tře
rych v třetí 45. 12. ve 45. 2.)
Dale vysídlen v tři (čáruje 31.) a to pro v
čáruje vysídlenem řeži řeře
možný pěstoleny být, kdy tu přísl
je Žeh posvátnou. řeřeje s ale roč
čáruje (v. 12. b. 13. b. 14.) a k tom
Dale převod i
vysídlen v rěči, je mělo být tře
rych v třetí 45. 12. ve 45. 2.)
Dale vysídlen v tři (čáruje 31.) a to pro v
čáruje vysídlenem řeži řeře
možný pěstoleny být, kdy tu přísl
je Žeh posvátnou. řeřeje s ale roč
čáruje (v. 12. b. 13. b. 14.) a k tom
Dale převod i
vysídlen v rěči, je mělo být tře
rych v třetí 45. 12. ve 45. 2.)
Dale vysídlen v tři (čáruje 31.) a to pro v
čáruje vysídlenem řeži řeře
možný pěstoleny být, kdy tu přísl
je Žeh posvátnou. řeřeje s ale roč
čáruje (v. 12. b. 13. b. 14.) a k tom
Dale převod i
vysídlen v rěči, je mělo být tře
rych v třetí 45. 12. ve 45. 2.)
Dale vysídlen v tři (čáruje 31.) a to pro v
čáruje vysídlenem řeži řeře
možný pěstoleny být, kdy tu přísl
je Žeh posvátnou. řeřeje s ale roč
čáruje (v. 12. b. 13. b. 14.) a k tom
Dale převod i
vysídlen v rěči, je mělo být tře
rych v třetí 45. 12. ve 45. 2.)
Dale vysídlen v tři (čáruje 31.) a to pro v
čáruje vysídlenem řeži řeře
možný pěstoleny být, kdy tu přísl
je Žeh posvátnou. řeřeje s ale roč
čáruje (v. 12. b. 13. b. 14.) a k tom
Dale převod i
vysídlen v rěči, je mělo být tře
rych v třetí 45. 12. ve 45. 2.)
Dale vysídlen v tři (čáruje 31.) a to pro v
čáruje vysídlenem řeži řeře
možný pěstoleny být, kdy tu přísl
je Žeh posvátnou. řeřeje s ale roč
čáruje (v. 12. b. 13. b. 14.) a k tom
Dale převod i
vysídlen v rěči, je mělo být tře
rych v třetí 45. 12. ve 45. 2.)
Dale vysídlen v tři (čáruje 31.) a to pro v
čáruje vysídlenem řeži řeře
možný pěstoleny být, kdy tu přísl
je Žeh posvátnou. řeřeje s ale roč
čáruje (v. 12. b. 13. b. 14.) a k tom
Dale převod i
vysídlen v rěči, je mělo být tře
rych v třetí 45. 12. ve 45. 2.)
Dale vysídlen v tři (čáruje 31.) a to pro v
čáruje vysídlenem řeži řeře
možný pěstoleny být, kdy tu přísl
je Žeh posvátnou. řeřeje s ale roč
čáruje (v. 12. b. 13. b. 14.) a k tom
Dale převod i<br